

О. Табій

СВІТ І ЛЮДИНА
поети

ЮК
47

ОЛ. БАВІЙ

СВІТ І ЛЮДИНА
Поєми

diasporiana.org.ua

Ol. Babij.
The world and the man
Poems

Друкарня Д. Сажина, Авгсбург.

СВІТ І ЛЮДИНА.

(Пам'яті Рути Темницької присвячую).

I.

З війни, із гір ішов він борами,
Був нагий, грізний, наче звір.
Побачив, як з-за хмар над горами
Всміхались мільони зір.

Дививсь, глядів на зорі в подиві
Мислитель перший і мудрець;
Наслухував, що в вітру подуви
Шептав молитву ліс, як жрець.

І думав: — Я, в цім краю вславлений,
Гоїтель ран і ворожбит.
Недуги, пошесті задавлені
Лікую зіллям з давніх літ.

Я дію чуда ворожіннями,
А все ж для мене тайна й те: —
Як цвіт барвистий під проміннями
Народжується, як росте....

Я чародій, до мене з ранами
Борці приходять по війні,
А я не знаю хто полянами
Все сіє цвіти запашні.

І перший раз, йдучи між горами,
Хтось думав: — Світ цей, — диво див!
Хто сотворив те небо з зр'ями?,
Хто землю, сонце сотворив?

II

Дикун вертався з ратищем з лісів,
Ніс добичу із ловів у руках,
Всміхавсь: — Вечеря буде для синів,
Бо ось убив я в лісі хижака. —

Із дикуном йшов братік молодий,
Що п'ястуком убити вмів звірюк,
Перемагав найдужчих із людей,
І не боявся лева ні гадюк.

Тут нагло втихли співи солов'я,
Захмарилось, стоустий грім гримів,
І блискавка майнула, як змія,
Над скелями, ярами, край лісів.

А брат упав, упав убитий вмить;
Ось на галяві, біля деревець,
Блідий, страшний, посинілий лежить...
Так, як колись лежав мертевець, отець.

Спаливши тіло брата край лісів,
Хтось серце смутком мав налите вщерть,
І перший раз в історії світів
Подумав хтось: — Що це життя і смерть? —

Хтось грізний може дивиться з-за хмар?
Той грім — то був богів незнаних зов,
Бо хтось незнаний шле нам смерть, пожар;
— Бог може любить жертви, любить кров?

І перший раз в історії світів
Розпука, жаль родили ті слова:
— Над хмарами там царство злих богів,
Ми смертні, але в нас душа жива. .

Бо в сні мене відвідував отець ...
Так, в'яне цвіт, та вічний цвітів рід!
Мій брат помер, бо лютий Бог, творець
Убив його за гріх із давніх літ....

Так, я слуга страшних богів, що грім,
І смерть, недуги шлють за кару нам;
У блискавці, у сяйві вогнянім
Говорить Бог — громами грозять там...

І перший раз в історії світів
Край стін житла воздвигнув хтось костир;
Молився ревно, з жаху він тремтів,
Спалив ягнятко Богу для офір.

Як до небес піднявся офірний дим,
Як грім замовк по бурі й занімів,
Дикун повірив, що молінням тим
І жертвою — він ублагав богів.

III

Був чоловік, що народивсь незрячим,
Калікою безсилим, нуждарем;
Він сонця, світла Божого не бачив,
Життя було для нього тягарем.

В оселі жив, веначе на пустині,
Де пліт чужий — то був для нього дім;
Пройшов багач, — не кинув милостині,
Лиш кинув гордим поглядом своїм.

Хтось другий мав багатство і вдовілля,
Вино все пив і розкоші зазнав,
А він, жебрак, не знав утіх, весілля,
Любови він не знав, пісень, забав.

В житті не чув ласкавого він слова,
Ніхто, піде його не пригорнув,
А він так прагнув ласки і любови,
Як втомлена людина прагне сну.

Нещасного ненавидять всі люди,
Погорду мають лиш для нього всі,
Щасливому заздують всі, всюди,
Панує кривда в кожному часі.

І той сліпець терпів і думав тихо:
— Життя, — то зло, і аривид, і мана;
Панує в світі лиш терпіння й лихо,
Людина тільки люта звірина.

Минула юність, старість йде сувора,
За мною біль, а перед мною гріб;

Лиш мука нині, завтра, як і вчора;
Чому і пощо жив я та осліп?

Чому родивсь, щоб тільки все терпіти?
Навіщо жить, коли життя, — то біль?
Ах, бачити хоч раз і сонце й цвіти
І жайворонка серед нив і піль! —

І думав він лукаву думку мстиву:
— Коби був хтось, хто бачить хоч мій біль,
Хто заплатить за долю нещасливу,
За сльози всі, проліті у журбі!

Хтось мусить бути, хто карає лютих,
За кривди всіх нещасних, як і я,
Опікун мій у небі мусить бути,
Не тут життя і вітчина моя

Усе моє життя — то біль і горе,
Якийсь лукавий злої долі жарт,
То ж певно Бог є там, де сонце, зорі...
Він бачить біль мій і життя тягар

Він дав мені тут на землі терпіння,
Щоб заслужив я тут на рай собі;
Для тих готувить Небо, — Провидіння
Хто жив у муках, горю і журбі.

Жадоба помсти і за щастям туга
Нашіптували віру і слова:
— Над зорями життя там буде друге,
Бог сотворив не світ один, — а два,

Хто жив у щасті в світі цім дочаснім,
Не знав любови для слабих, пощад,
На другім світі буде він нещасний,
Його жде мука, кара, вічний ад.

То ж виречусь землі і земних дарів,
Бо на землі все — зло і суета,
За те минуть мене пекельні кари...
Здобути рай — мого життя мета...

І чоловік той викопав печеру.
Прокляв усе, що гарне у житті,
І сарану споживши на вечерю,
Щептав молитви перші і святі.

По богомілью він поніс між люди
Новий закон, якого не було:
— Життя правдиве аж за гробом буде;
Краса і радість — тільки гріх і зло!

Він вирікся і розкоші і світа,
Та ждав лише, коли життя кінець, —
А був то перший в давніх тисячліттях
На всій землі пустельник і чернець..

Плили літа, віки йшли за віками,
Володарем душ людських був аскет;
Пішло людство блудними манівцями,
Замовк мистець, співець, замовк поет:

Пророком правди став Саванароля,
Кат, інквізитор світа був царем.

Не Божа воля, а безум ця воля
Вела людство на шлях, — яким ідем.

IV

Хтось юний був, веселий, дужий, гордий,
Гульвіса вічний, вітрогон, гільтяй,
Любив вино і чар похмілля, оргій,
І кожній жінці кликав він: — Кохай!

І він сказав, недужий з перепой:
— Немає Бога, — лиш атоми й рух;
Вино і хліб історії герої;
З матерії народжується дух.

Мое життя по гріб лиш від коліски,
Безсмертя, правда, — привиди і сон;
Святе лиш те, що нам приносить зиски,
Моя жага і пристрасть — мій закон.

Між злом, добром нема межі й границі;
Чеснота й гріх — то тільки два ключі,
Щоб відкривати розкоші скарбниці,
І зло й добро — то для борця мечі.

Не Бог, не правда буде світа паном,
Людині лиш належиться поклін,
Для ближніх я жорстоким вовком стану,
Бо сила, влада — то мій Бог один.

І пощо нам святині, храми Божі?
Мій храм — крамниця, мій престол — базар.

В того є правда, хто всіх переможе...
Хто впав — того добий ще та удар.

Чеснота — то рабунок, не офіра,
А милосердя — святість для слабих;
Лиш слабодухи прагнуть правди, мира...
Програти бій, — в житті єдиний гріх. —

Молитви вмовкли, втихли в храмі дзвони,
Серця в каміння замінились знов,
Світ котиться до пропастей бездонних,
Пливуть землею сльози, людська кров,

Весь світ для сильних і слабих став адом,
Величність, святість світ підняв на сміх,
Змівши землю в царство злости й зради.
Життя терпінням стало всім, для всіх...

Життя — безцільна гра і порожнеча,
Бо вже людина — злий, жорстокий звір,
Пророк її — діавола предтеча,
А не апостол правд нових і вір...

На бездоріжжях втомлена людина
У темряві блукає навмання,
Глас вопіющих гине у пустинях,
А всі новітні правди, — то брехня...

V

Над книгами, в ночі, в кімнаті темній
Схилюся хтось сумний, як ніч понурій;
Як Фавст колись, життя пройшовши бурі,
Зневірився і мовив: — Труд даремний!

Батьки іще далеко від могили,
В синів нові вже правди і скрижалі;
Життя пливе, так, як ріка, все далі —
Руйнує час усе, що ми створили...

Держави всі, і віри, і престоли,
І правди всі — на океані хвилі...
Народяться, зникають, — і не всилі
Вернуть ми їх і воскресить ніколи...

Незмінна тільки вічна переміна,
Кінчає гріб усіх людей дорогу,
Новий престол усе новому Богу
Будують всі народи й покоління....

А все ж нема нового в вічній зміні;
В старинній драмі ми нові актори,
Все біль життя і все одвічне горе,
Що йде у слід за всім живим, як тіні.

О, скільки літ слова Христа між нами,
А досі ти справляєш суд, Пилате!
Хоч зерно сій, прийдеш кукіль збирати,
І сам Ісус здобув наш світ — мечами.

Учителі! Чи можна світ навчити?
Христа і Будди нам закони дано,
А все йде бій Ормузда з Ариманом,
Без зла, борні й святі не можуть жити.

Учителі! Світ з ваших правд глузує!
Де був Ісус, там все був інквізитор.
Людство сліпе, як буря, море, вітер...
Один будує, другий все руйнує.

Намарно правди й муки всі Христові!
Чи може бич навчити море дике?
Хижак все буде хижий, злий вовіки.
Чи хто навчить і полум'я і повінь?

Та ж навіть ті, що про Христа говорять,
Несуть у серці злобу і ненависть.
Всі храми — гнізда, де росте лукависть...
І люди все руйнують, що сотворять...

І люди все, проливши ріки крові,
Ідуть у храм молитись до Ісуса....
Благословить мечі криваві мусять
Апостоли і слуги правд Христових...

Молитись? Як? Чи хто молитву вчує?
Де Бог мій? Де? І де нові престоли?
Життя без Бога сповнене все болем...
Як той пугар, що повний все отруї...

І тут, і там, і всюди невідоме,
Куди мандруєш, стежка все розстайна;
В нас відповідь на всі питання: — Тайна,
Не знаємо куди йдемо і хто ми...

Незнаний хтось в незнаний світ нас кине,
Де гріб кінчає всім усі дороги,
Дав іскру нам свідомости й тривогу,
В обличчі тайни залишив людину.

І в серце вклав жагу ту невгомонну
Доглянути хоч правди промінь, блиски,
Бо гріб людини близько від колиски,
То ж важко жить без правди і закону.

І все в душі питання, наче рани:
— Звідкіль? І пощо я живу, й навіщо?
Находимо все тайну лиш зловіщу,
І замість правд, ми творим лиш оману...

Навчаєш других, сам в ніщо не віриш; —
Куди вела тебе твоя дорога,
Доходиш все до тайни і до Бога...
Та в сумнівах ти все терпиш без міри.

Минув мій день, надходить темінь ночі,
Скидає дух дочасности окови,
І прагне правди, віри і любови,
Бо вічність, смерть глядять таємно в очі.

І чую я, що я повстав із пилу,
І в пил зміняюсь, що життя, — мінута...
Коли душа скида тілесні пута,
Коли, як старці, дивимось в могилу,

Ми чуємо, що зло, ненависть, злоба,
То лож і духа людського блукання,
В любові лиш знаходить поєднання
Із вічністю всебожеська подоба.

Бо хоч бувають бурі, громи, тучі,
Збиває град пшеницю теж на полю,
Та овоч стигне тільки у спокою,
Цвіте під сонцем пишний цвіт пахучий.

Неправда, що життя лиш бій невпинний,
І що слабій все мусить гинуть в бою;
Христос боровся лиш зо сатаною,
Не з ближніми боровся він в пустині.

Хтось мовить нам: життя — жага невпинна..
Вбивай! здобудь! Весь світ хижацтву добич..
Та соловій співає не зо злоби;
Давид співав теж не зо злоби гимни....

Все буде хтось, хто завдає лиш рани,
Цілує сонце навіть меч і ката,
Та буде хтось, хто все на рани брата
Бальзам кладе, й ласкавим оком гляне.

Не прагнули б ми жить і не могли би,
Убивши квітку милосердя ніжну:
Був Роберт'ер, та був і Франц з Асижу,
Йтимемо все від Скиллі до Харибди.

Хай меч вбива всіх Іродів і Юдів,
Хай під стопою скорпіон загине,
Та світ тюрмою був би для людини,
Що бачить тільки ворогів усюди.

Так, черви, тигри, і гиени й змії
Жили й живуть в печерах і в калюжі,
Та голуба ми любимо всі дуже,
Хоч він слабій, нікого вбить не вміє....

Все в світі буде світло й тьма і тіні,
Христос і меч, воскресний день й Голгофта,
Та все добро й любов — життя істота,
Бо не ростуть же рожі на пустині. —

Не рвіть струни найкращої, святої! —
Без неї гарфа вмовкне, заніміє, —
Хто вбив любов, убив людства надії,
Змінив весь світ в житло гиени злої.

Бо хоч людина — тільки бадиллина
Слаба, — й минає наче тінь у пущі, —
Вона безсмертна у любові й чинах,
З яких зростає дух людства грядущий.

Одним життя лиш там, де ріки крові,
Де бій, де меч, і шал змагань і руху,
Для другого життя — де царство духа,
Де світ краси і правди і любови.

Ненависть лиш струна одніська, ржава,
В житейській гарфі струн тих все без ліку;
І так було і буде так вівіки:
Христос розп'ят' власкавлений Варав...

VI

— Хай буде Космос! — Та навіщо?
— Хай будуть люди! — Нащо? Ні!
Хай мука! — крикнув він зловіщо, —
О Творче, Творче, защо гнів?

— Хай буде мудрість! — що нам з неї?
Не родить радости, а біль:
Всю мудрість, славу і трофеї
Покриє темінь смерти, цвіль.

Дав світ і скрився поза хмари,
Все тайна — смерть, як і життя...
І все минає, як в пожарі
Ті іскри, й тоне в небуття...

Прости мені, що я не знаю,
Хто Ти, який то Твій закон;
Що думаю нераз, гадаю,
Що світ, життя — то тільки сон.

І не карай мене, що віра
моя не та, що все, у всіх;
В кого душа смілива й щира,
Йому лиш лож, облуда — гріх...

Хто любить правду, той відчує,
Що не відкрив Ти тайн для нас;
Що дух — до Бога лиш прямує,
Все поза простір, поза час...

А як знайти Тебе не можу,
То пізнаю бодай Твій слід:
Тож я люблю дитину Божу,
Людину, землю, цілий світ...

Бо хоч наш ум слабий, безсилий,
То не базсилий духа зов,
Що мовить нам: — Вір, сину милий,
Що Бог і Правда — то любов.

Хоч ум пізнати Тебе не всілі,
То у любові я й Творець
Єднаємось, як в морю хвилі,
Бо Бог — то почин і кінець.

О, брате рідний мій! Ти Бога не шукай
 За хмарами, над сонцем, над землею;
 В душі твоїй твій Бог і пекло й ясний рай,
 Бо вічність з'єднана із людською душею

В часі бо й за часом існує тільки Пан,
 Життя твоє — то мент у існуванні Бога;
 Існує лиш буття одвічний океан,
 Дочасність і земля — до вічності дорога...

Ніхто, ніхто землі й світів не сотворив,
 Бо світ — то вічний твір, вовіки неготовий;
 Світ родиться все знов, як вічний чин, порив,
 І як нестримний гін до плоду, до обнови.

І ти, людино, син Господній і творець,
 В синах всятворча міць скривається вітцева;
 Хазяїном в сім'ї є й син, не лиш отець...
 А в кожнім оводі укриті сили древа.

Мета життя не там, за гробом за сумним,
 Дочасне — тон один у вічному акорді,
 Змініть свій кожний мент і день в чарівний гимн,
 І будьте радісні, прекрасні, добрі, горді.

І найдорожче все, що криє людський дух,
 Кладіть ви під життя міцні, нові основи,
 Руками вашими, — синів своїх, не слуг —
 Богвічно творить світ, що родиться все знову

Хай буде світ для вас святинею творця,
 Не пущею, де все жеруться люті звірі,

Бо в нас подобіє Господнього лица,
Тож світ творить новий, у радості і вірі.

Хай світ не буде, вам все тайною всіх тайн,
А тільки тим садом, що розквітає в квітні,
Де квітка, — то сестра, де шепче водограй:
— Ми Пана всі сини, ми браття, сестри рідні.

І тямте: лиш один є гріх, що убива
Життя і знижує лет духа у майбутне:
То самолюбіє, що єдність розрива
Із Паном, із усім, що рідне, вічне, сутне.

Лише тоді живеш у правді, не в грісі,
Як дух твій з'єднаний з буттям і з вічним Паном,
І як відчув, що ти у просторі й часі —
Краплина лиш одна в глибинах океану.

Безумні і сліпці сказали вам ту лож,
Що дух, матерія — то два світи ворожі;
Бо Пан лише один, — єдиного ніхто ж
На двоє розділить не всилі і не може.

Матерія і дух, — як сонця блиск і тінь.
Хто може відділить від сонця блиск проміння?
То й тіло святість теж, а не суєтна тіль, —
Любіть його красу й бесмертя в поколіннях.

Безумний лиш рече, що гріх, чеснота, зло —
То рівні в висоті, в красі своїй дві сестри;
В чеснотах все життя найвище ізросло,
Бо зло — фальшивий тон в космічному оркестрі.

Краса й любов до всіх — найвищі із чеснот,
А радощі — життя улюблена дитина;

З безодні зла і тьми, в поході до висот,
Найвище у красі здіймається людина.

Йде час, що будете прекрасні, як боги,
Що нужда, гніт, і зло, і погань, і недуга,
То будуть для людства єдині вороги,
Яких поборете ви міццю серця й духа.

Тоді святиною не буде монастир;
Весілля і дітей любив Христос учитель.
Людию, серцю вір і голосові вір,
Що в крові будиться і просить:— Жить! Любити!

Іде пора, коли в природі буде храм,
А труд у радості — гімн Богові найкращий,
Хто більше світ любив, той рай створив свій сам,
Бо більше він здобув і вирвав смерті з пащі.

Нехай замовкнуть всі задивлені у гріб,
Що злом і смутками все служать тільки смерті;
Іде нова доба, коли весь людський рід
Лиш Богові життя складати буде жертви.

Не тільки силою здобути можна світ,
Бо й правда і любов великий завойовник,
Все далі від тварин, все ближче к Богу — йдуть,
Бо всесвіт обійма душа — любови повна.

Колись сходитись муть в галях десь, на весні —
В вінках усі сини Природи, Бога, Пана,
Во славу Панові співаючи пісні,
В танках та ігрищах між квітням, на полянах.

Збудують храм вони у честь того Христа,
Що смертю смерть поправ, що пив у Кані вина,

Що проти цезаря за правду сам повстав,
Та вибачив гріхи, що мала Магдалина.

Святим лиш буде той, що світ любити вмів,
Хто ближнім дарував найбільше втіхи, щастя,
Літургія одна — веселий, вільний спів,
Хто ближніх обійме, — прийме нове причастя...

Забудуть люди всі чернечий сум і страх,
Злобу ворожу, гнів і до життя ненависть,
І віра буде в них єдина — у серцях,
Що тільки творчий труд людство слаسه і збавить.

На шпяхах, на які в мандрівці поколінь
Тисячеліття ми ішли у муках, болях,
Там святошам одним складатимем поклін, —
Ті святощі нові: життя, краса і воля! —

ІВАН ФРАНКО

Для творців і борців — Ти, — як брат,
У зневіри хвилині,
А для всіх, що за парід терплять, —
Буревісник пустині.

Бо ти жив, як живуть лицарі:
Кожний день Твій, — то наступ,
Бій страшний, від зорі до зорі,
Перемога не часто.

В юні дні вже пізнав Ти нераз,
Що твердий шлях героїв,
А ще твердший той шлях на Парнас
З сіл, із хати курної.

Ти так рвався до світла, висот,
Із низин на вершини,
Та губив ти посеред болот
Пера крил соколиних.

І пізнав Ти в самотності, сам,
Що марна людська слава,
І що трудно важким кораблям
По озеречку плавають.

Ти все прагнув лиш бути творцем,
Фавста втомлений внуче,

Та йти мусів із гордим лицем
Під сичання гадюче,

І пізнав, що найтяжча з цих кар,
Які Бог дав людині,
То вродитись поетом, і дар
Змарнувать в Україні.

Ти пізнав, як то гірко що крок —
Продавать скарби духа,
і співати за хліба шматок,
Хоч ніхто і не слуха;

Чути слово, як лютий удар,
Що Ти твориш для зиску,
Що злітає на крилах Ікар
За марну страви миску.

Не любив Ти ні тьми ні ярма,
За страшні ті провини
Ти пізнав, що у світі тюрма, —
То Голгофта людини.

Ти дивився з-за крати на світ,
Серед зграї злодіїв,
І зненавидів тих, що завіт
Забували Месії.

І зненавидів тих, що винце
Запивали в палатах,
Як спливав піт кривавий лицем
В'язня, ближнього, брата

Як видзвонював сторож-ключар
Все ключами на сходах,

Ти пізнав, що життя увесь чар
І краса — то свобода.

В ніч безсонну Ти впав на берліг,
В кігтях муки страшної;
Ти шукав тоді правди й доріг
Для людини нової.

Тільки сторож тоді оглядав
Крізь вікно, візитирку,
Як у келії хтось заривав
Сумно, боляче, гірко.

Ти ривав не зо слабости й мук,
Тільки з жалю, що всюди
Стали гірші від змії і звірюк
Всі народи, всі люди.

Ти бажав, щоб наш рід наймитів,
Був могутнім народом,
Та лиш глум стрінув каменярів,
Що йшли гордим походом.

Що створив вічнотворчий Твій дух,
Де посіяв Ти зерно,
Ворон видзьобав і посмітюх
Спорпав немилосердно.

Дух Твій линув до зір, — до грудей
Пригортав Ти вселенну,
Та впрягав Тебе кожний пігмей
В тачку власну, нуждениу.

Ти бажав, щоб народ, як бунтар,
Йшов у бій за свободу,

Та був вождом лиш подлий жандар
Для тирольців зо Сходу.

Все ти був — селянин і мистець,
То ж бажав ділом, словом
В тьмі селу засвітить каганець,
Жить під правди покровом.

І Ти мовив: Наш ворог — то лож,
Хто рече: — Люблю ближніх,
Але гнобить і кривдить сето,
Той в брехні вірить книжні.

Ваші душі безодня облуд,
Гладуни й фарисеї!
Для селян тільки масте кнут,
Повні губи ідеї.

Про Христа в вас говорять уста,
Загребуші в вас руки;
Яж бажав, щоб мій нарід повстав
В світлі правди, науки.

В нас горлає вже кожний брехун
Про народ, волю, право,
Але сам він, як вуж, як давун
Давить нарід лукаво.

А наш край підійметься з руїл,
В блиску щастя, у славі,
Як творцем вільний наш селянин
Буде в вільній державі;

Як при ньому вільний робітник
Стане мужньо на варті,

Як скінчаться у нас же вовік
Люті, злі панські жарти.

— Йдуть на Захід! — рече Авирон,
А Датан Схід лиш славить;
Ви ж душі не віддайте в полон
Вже пророкам лукавим.

Ви творіть власний скарб, власну міць,
Будьте тільки собою,
Із народнього духа криниць
Силу черпайте в бою! —

Комашня забриніла в кішлі:
— Нам потрібно лиш мира:
В боротьбу тільки люди йдуть зле
В нас душа добра, щира.

Заревів препокірний лякей
Слуг цісарських і трону:
— Він безбожник і ворог людей,
Ворог церкви, закону! —

Ти глядів в ясну, місячну ніч
На планети й на зорі,
І всміхавсь, хоч у кутиках віч
Крився біль, жаль суворий:

І ти мовив: — Безумний рече:
— В світі Бога немає —,
Тайн буття ум не збагнув іще,
Серце — Бога бажає.

То неправда, що я поганин,
Що не вірю я в Бога,

Бо я чую, що Божий я син,
Часть я космосу всього.

Дух людини, весь світ, все життя —
Світла вічного промінь;
Бог — всетворча міць, сила буття,
Та, що в цвітах і в гromі.

Бог, то ум той, що світ сотворив,
Й сам у ньому вікує;
Бог — то вічний гін волі й порив,
Що все вище прямує.

Та мій Бог — не ненависть і гнів,
Що з Синаю говорить,
Правда скрита не в смутках ченців.
А в любові, що творить.

Ні, не в келіях Бог мій, не там,
Не у книгах чернечих,
А в природі, де вітер квіткам
Казку шепче увечір.

В тих квітках, деревах, співі птиць,
В шумі вітру, потоків
Більше правд і краси й таємниць,
Як у книгах пророків.

Вся історія всіх поколінь —
То літопис обману,
Все брехня йде за вами, як тінь,
Що на путь паде тьм'яну.

Все людство, як сліпее дитя,
Я ж хотів вас навчити,

Що одна лиш є святість, — життя,
Що світ треба любити,

Що є в світі один сатана: —
Дурнота людська й злоба;
Справжнє пекло — ненависть страшна,
Антихриста подоба.

Сонце ясне — один мій пророк,
Не Давид, Соломони;
Мій псалом — тільки співи пташок,
Воля духа — закони.

Божество моє — правда й краса,
Голос серця — догмати,
Чиста совість — мої небеса,
Гріх, — то кривду вчиняти.

То неправда, що прагнув я вам
Храм змінить в попелище,
Я терпів, що змінив Божий храм
Фарисей в торговище.

То брехня, що я віру вбивав
В міць Господніх законів!
Я полуду з очей вам здіймав,
Сліпоту забобонів.

Лиш в науці знайдете ви шлях,
Щоб минуть небезпеку,
А не в давніх, старинніх байках
Про Адама й Ревеку.

Я бажав, щоб любили Творця
Вільні Божі синове,

Не раби, що бояться лица
Й помсти злого Єгови.

Бо я чую, що Бог наш у нас,
Не за нами й над нами,
Що нас кличе Господній той глас:
Будьте світу творцями!

Замініте всю землю у рай,
В творчійм труді і чинах!
Чоловікобогом буде хай
Перший син мій — людина.

Але десь там у серці на дні
Спомину іскра тліла,
І ти згадував пеньки пісні,
Всі, які вона вміла..

І ти згадував матерній спів
І молитву преширу, —
І як дзвін на Великдень дзвенів
В серці збуджував віру.

Як співали: — Христос воскрес! —
Із утіхи сльозами...
Забували про горе усе,
Як ішли з молитвами..

І ти думав: — щасливі лиш ті
Що не втратили віри,
Що сповняють завіти святі
І складають офіри....

І лиш той в нас людина, не звір,
Хто ще богобоязний,

Хто до неба здіймає свій зір
У молитві мовчазній.

Бо Христос лиш людину підняв
Із болота і пилу —
І заблуканим людям він дав
Животворную силу....

Тож як смію, марний я, хробак,
Замість правд всіх Христових
Для народу давати кістяк
Мертвих правд наукових?

Тож як смію змінять джерело
Чистих вод — на калюжу?
І безвіря нести у село,
Хоч за вірою тужу?

Як я смів, свій народ, мов дитя,
Сам вести до Синаю,
Коли я ціле, ціле життя
Тільки Бога шукаю? —

Закричали одні: — Він не наш! —
— Ворог! — другі кричали.
І Ти пив найгіркішу із чаш,
З рук брудних і зухвалих.

Між своїми самотний Ти був,
Наче пальма на пущі,
І за труди одно лиш здобув:
— Рани люті, пекущі.

І пізнав ковалів син, Іван,
Що в борні за свободу,

Завдає найлютішу із ран —
Зла невдячність народу.

Бо зненавидів цілий народ
І співця і пророка
Ще й упало тут слово „бойкот“,
Наче клятва жорстока.

І погорджений всіми і всім,
Серед темних сновидів,
Ти покинув убогий свій дім,
В найми йшов до сусідів.

І ятрилася рана нераз,
Біль розшарпував груди,
— Нам народом ще бути не час, —
Ми — лише ботокуди.

І ридала душа, як дитя,
В превеликій розпуці:
— Гей, пропало мое все життя,
Як перлина в багнюці.

Вже ж бо юність лиш сниться у снах,
Як співав я, о, зірко:
— „Як чуєш в ночі край вікна,
Що любов плаче гірко“.

Бо минулись ті давні часи,
Як в юнацькім пориві
Я у серці все віру носив,
Що я буду щасливий.

Я вбачав ідеали в житті,
В даліні, за горами,

Власне щастя за те на путі
Загубив я без тям! —

Утомився поет і сказав:
— Одурих нас Єгова!
Я намарно боровся, страждав:
Раб все буде в оковах.

Терня дубом не стане ніяк,
І вівця львом не стане,
Так героєм не буде руснак:
Наша доля — кайдани.

Я Сезамові скарби зібрав
У душі самотужки,
Та я в творах народів дав
Із тих скарбів — окрушки! —

Та Ти бачив, як в полі орач
Засіває пшеницю,
І сказав Ти: — Будь сильний, не плач,
Заміни серце в крицю.

Хоч і черви і стада сорок
З'їли зерна частину,
Все ж орач для своїх діточок
Збір пожне в літню днину.

Родить овочі груша стара,
Хоч той овоч розносить
Та з'їдає не лиш дітворя,
А їдять жучки й оси

Бо хоч овоч нераз обтрясе
І мороз і вігрюга,

То плекати сади треба все,
Бо прийде весна друга.

Та ж нема в цілім світі дерев,
Що росли б у спокою,
Та дуб краще росте, вчувши рев
Бурі, туч над собою. —

Хоч кривавилось серце від ран,
Мовив Ти в ту хвилину,
Як в Афоні Вишенський Іван:
— Все ж люблю Україну!

Я в зневірі страшній їй нераз
Слово люте промовив,
Та ненавидів Русь я в той час
Тільки з болю й любови.

Так, невдячний наш нарід нераз,
Але хмара дощ сіє,
Не ждучи все на вдячність від нас,
Хоч і благо нам діє.

Сто заслуг моїх, трудів — ніхто
Не добачує оком,
Але помилку одну — то
Кожний судить жорстоко.

Та нехай вороги все сичать,
Їм мене не злякати!
Я бажаю весь вік працювать,
І в тій праці сконати! —

Поплили знов пісні з-над Дністра,
Під пшениць шум і жита:

— Не пора, не пора, не пора
Злим сусідам служити!

Знов палав Ти, немов смолоскип,
В темну пічку бурхливу,
Сіяв зерно до рідних, до скиб,
Та орав рідну ниву.

Все, що мав, Ти народові дав, —
Як свій дар на весілля,
І як спалена свічка згасав,
Повний втоми, знесилля...

Був твій дух — гураган, буревій
Гомінкий, стоголосий,
Що віщує день кращий, новий,
І весну нам приносить.

З тих усіх каменюк і колод,
Що до стіп тобі впали,
Ставить пам'ятник твій наш народ
І кує ідеали.

В нас так близько день соняшних ~~жнів~~,
Бо не кинув Ти плуга;
В нас огонь вже осяяв Хорив,
Вже іде наш Йошуа.

То ж не марно Твій спів гомонів,
Не пропали всі труди,
Бо стають вже народом борців
Наймити й ботокуди.

Гимн співаючи Твій, вже ідуть
В нас борці, йдуть без жаху —
Простувать в ході духові путь, —
І вмирати на шляху.

Мюнхен, 1946 р.

ПІСНІ З-ПОЗА КРАТ

I

За мрії, сни про волю, за пісні,
Що покликом були до бунту й бою,
Судилося, судилося мені
Пройти квізь ад, що зветься він тюрмою.

Ще вчора вільний був я, як беркут,
А нині в руки вгризлися кайдани,
Мій володар — тюремний сторож, кнут,
Між мурами, де й сонце не загляне.

Минає ніч, минає безліч днів;
Година кожна — океан безмежний;
Одно лиш чуєш — брязкання ключів..
Одно лиш бачиш — мури, крати, вежі...

II

Вчинили суд, збирались на наради,
Сказали: — Винен! Злочин зради! —
Опівночі, у тиші, у глибокій
Читали присуд нам: — Чотири роки!

Судді, судді, новітнії Пилати,
Як легко вам той присуд прочитати,
Як важко вік у тюрмах коротати!

Хто думав з вас, що ось у ту хвилину
Вкопали ви у гріб живу людину,
За те лише, що любить Україну!?

Підсудні! Ми складім присягу тут:
— Колись суддів поставмо перед суд! —

III

Три кроки вздовж, три кроки вшир —
Блукаю кілька літ,
Мов замкнений у клітці звір, —
Та клітка — то мій світ.

Вперед три кроки, три назад,
Нераз я так пройшов;
І в кожную мить біль, наче гад,
Спивав зо серця кров.

Три кроки тільки до вікна,
І до дверей лиш три...
Яка ніч довга і сумна
В кутку тюрми — норі

Три кроки знову до стіни,
Сюди. й туди ще раз;
Так літо, осінь, дні весни,
Й зима, так цілий час...

Залізо там, залізо тут,
І крати тут і там,
І все лиш бачу сірий кут,
Склепіння темних брам...

Три кроки раз, і вдруге три...
Так тисячі разів, —
І все в душі бунтарний крик —
Без скарги і без слів.

Три кроки вздовж, три кроки вшир...
О, браму відчиніть!
Мені ж безмежний, Божий мир
Все завузький, весь світ!

І знов три кроки до вікна....
Коли ж терпінь кінець?
Чому ж та туга і бана
Не розрива сердець?

IV

Товариші, не спить цієї ночі!
Суд наших друзів засудив
На смертну кару...
Їх може зараз поведуть туди,
За мур, і може їм зав'яжуть очі!
Минає ніч, із-поза крати
Всміхається світанок...
Понад тюрмою сірі хмари...
У келії хтось шепче сумно, банно:
— Помилують? Скарають без пощади?
Всі ждуть, без слова, без розмов...
Так тихо, тільки із темниці

Десь чути брязкоти оков...
Крізь крати місяць блідолиций
Глядить, всміхається немов...
Яка зловіща тишина...
Глядіть! Дивіться до вікна...
Єхидно усміхнувся кат...
Вже чути десь на сходах кроки...
— Чи чули? Брязкнули ключі...
В тій келії, в тій самотній...
Із келії виводять їх в подвір'я...
Так, це вони...
Ідуть під мури, до стіни...
Де шибениця темна, сіра...
Ідуть, ідуть...
На останню путь...
Скінчився шлях терпінь і муки...
Дивіться... зв'язані в них руки...
Ось там, ось там...
Вони, як слід борцям,
Нам шлють привіт...
В житті остання їхня вже хвилинка,
А кличуть гордо, на весь світ:
— Нехай живе нам Україна!
Я бачу, бачу з-поза крат —
Як з оклику сміється кат!
Паде сніг білий, білий, білий...
І шибениці заскрипіли...
Десь чути — мов гиєни сміх..

А в'язні всі у келіях усіх,
Могутнім співом мури потрясли:
Ви жертвою в бою лягли....

V

Хоч не дзвонять нині дзвони
На дзвіниці,
Знову похід похоронний
У в'язниці...
Понад мури, по дорозі,
На старім розбитім возі,
Ось везуть дубову трумну...
Сумно, сумно...
Поза трумною багнети
Сяють, блискають, мигтять...,
У в'язниці сторожать
Сторожі живих і мертвих.....
Замість хоругви, розпяття
Лиш багнет, як знак прокляття,
Понад трумною мигтить,
Хтось в шинелі
Сірій, сірій,
Як життя посеред келій,
Йде, проходить по подвір'ю
І говорить він до друга,
Що ось виглянув з-за крат:
— Тихо! Цить!
— То помер товариш Гнат.
Богові віддав він духа...

В гріб загнала не недуга. —
Він загинув на тортурах:
Ось у келії, в тих мурах,
Катували,
Мордували...
Прикладали ще й огонь,
І до стіп і до долонь...
Рвали тіло два жандарми,
Та надармо...
Кивули його в темницю,
Щоб він зрадив таємницю,
Три дні били без пощади,
А не зрадив...
Рано лікарі, доктори
Написали: — Гнат був хорий,
І помер він від простуди...
Ох, то люди!
Ще один помер герой...
Вічна пам'ять, упокой!
Бачуть в'язні із в'язниці,
Через крати із вікон...
Гріб новий, ген, на землиці...
Під ліском, у стіп сосон.

VI.

Товаришу, що крізь тюремні крати
Щодня глядиш на синій клопоть неба!
Невже навіки волю ти утратив?
Невже життя і світ ввесь не для тебе?

Твоє лице усміхнене, дитинше,
Ласкавий ти до всіх, кого зустрінеш...
Невже те серце чисте і невинне
В тюрмі замовкне? Ти в тюрмі загинеш?

Невже за те, що в обороні краю
В руках твоїх явилася рушниця,
Судді, що все за правду лиш карають,
Вписали присуд: „Досмертна в'язниця“?

VII

Як на мури тюрми стелить вечір саван,
І до ранку, нічною порою,
Чую, чую вгорі стукіт, брязкіт кайдан,
Чую кроки твої надо мною....

Десь у келії там, що число має „п'ять“
Ходиш, друже, у сумерках темних,
Чую — кроки гримлять, чую — кроки дуднять
У склепіннях, у баштах тюремних.

Від стіни до дверей, від дверей до стіни:
— Стук! Стук! Стук! — гримлять твої кроки,
В день і в ніч все дуднять надо мною вони...
Неупинно дуднять кілька років...

— Стук! Стук! Стук — у тиші, — і здається мені:
Хтось на свіжий гріб землю згортає,
А на трумну пануть і каміння і сніг; —
Чи то гріб твій росте, виростає,....

— Брязь! Брязь! Брязь! — чути брязкіт кайдан.
Ти за кару в кайданах сьогодні,
Наче сміх сатани, наче помсти пеан...
Дзвонить криця в темниці холодній...

— Стук! Стук! Стук! — у тиші, — крок і брязкіт оков
Промовляють суворо, понуро:

— Промине іще рік, десять літ може знов,
Може двадцять літ, тридцять за муром...

Я прийшов — юнаком, поза браму тюрми;
А сьогодні — сріблиться мій волос;
Промине все життя поза цими дверми,
Не побачу я сонця ніколи...

Промине все життя серед мурів сумних.

Все до смерти лиш мури і крати...

Не здіймуть з рук моїх вже кайдан переважних,
Я убивник, бунтар, конспіратор.....

— Стук! Стук! Стук! — Цілу ніч не заснув,
Сон не любить гостини у в'язнів,
Аж до ранку вгорі, цілу нічку сумну,
Чую, друже, ті кроки виразні....

Ось вернувсь ти назад, ось три кроки вперед,

Ось ти друже, спинивсь край решітки...

В сьайві місяця знов мигнув твій силует...?

Не дивися! Чого ждеш, і звідки?

— Грим! грим! грим! — чую кроки вже знов,
Не дивися на світ через крати...
Не позбудешся вже ні тюрми, ні оков:
Ти вже волю навіки утратив.

Ранок. З келії ти глянув знов до вікна
Там за мур, де наш цвинтар на схилах...
Знаю: В тебе тепер, друже, думка одна:
— Що чекає мене? Лиш могила....

Знову стукіт підков, знову брязкіт оков...
Бог лиш бачить ті муки, ті жертви....
Від стіни до стіни — десять літ ти пройшов,
І ходитимеш так — аж до смерти...

VIII

Ув осінній імлі,
Мандрівні журавлі
Линуть, линуть вночі над тюрмою;
Мов манять в далечінь,
З дому смутку, терпінь,
Наче кличуть в мандрівку з собою.

Мов говорять мені
Голосіння сумні:
— Світ широкий, чарівний світ Божий,
Тут минають літа,
Юний вік одцвіта,
Хто ж вернути літа твої може?

Полетіли в вирій...
З журавлями, як рій,

Тихі, скорбні думки ген, ген линуть:
Я завидую вам,
Журавлям, журавлям!
Я зо заздрістю бачу пташину!

Щасливіший і птах
У безмежних світах,
Де мандрує без краю і впину;
Пташка пташку мине,
Звіря звір не замкне,
А людина в тюрму шле людину.

Як весело жить вам,
Вічним мандрівникам:
Ви не знаєте меж, ні кордонів,
Я також мандрівець,
Світа пан, бо мистець, —
Піснетворець і ворог законів.

А для мене тепер
Світ неначе помер...
Тут одно лиш мистецтво, наука:
Брязк кайдан і ключів,
Стогін битих вночі,
Лайка сторожа, бійка, свист бука ..

Звіря звір омине,
Хоч уб'є, не замкне,
У кайдани ніколи не зловить;
Лиш людина, лиш та,
Що все славить Христа,
В тюрмах ближніх скувала в окови!

Лиш тут, у царстві зла і кривд, неволі,
Пониження, — у келії тюрми,
За межами терпіння, зла і болю —
Цінити волю научились ми.

Лиш тут, де навіть кожний крок людини,
І кожний погляд, слово, чин і рух —
Зневажені, закуті щохвилини,
Ми знаємо як волі прагне дух.

Лиш тут, де біль, журбота і недоля
І янгола змінюють в сатану,
Ми знаємо, що в світі тільки воля
Підносить душу у височину.

Марні всі злидні, голод і недуга,
Утома, сум, і туга в самоті,
Дружини зрада, смерть сестри чи друга,
Коли хоч волю маємо в житті.

Аж тут пізнаєш в болю і знесиллі
Красу боевищ, барикад, твердинь,
Полюбиш тих, що в штурмі на Бастилі,
Клялись: — Будь вольний все або загинь! —

Лиш тут, в тюрмі, де зранку аж до ночі,
Щодня, щороку — все душа — в вогні,
Де жалощі і смутки серце точать,
Ти скажеш: — Ті щасливі, що вільні..

Аж тут згадаєш у німій пошані
Всіх, що гнили, ось так, як ми гниєм,
Ніде нікому у світах незнані....
Вмирили в сірих келіях тюрем...

Згадаєш ти в безсонні, темні ночі
Усіх, що в бою за свободу згас:
З'явиться Данте, Бруна тінь пророча,
Дантон, Кальніш, Мазепа і Тарас.

Згадаєш ти, як Байрон бунтівничий
Вмирав за волю Греції в борні,
І як колись козацтво в славі Січі
Життя складало в жертву вітчизні....

В тюрмі відкрив я правду, кров'ю змиту:
— Свобода — Божий найцінніший дар!
І кризь вікно тюремне кличу світу:
— Народи! Волі ставте свій вівтар! —

Х

Днів тисячу прожить ще мушу
В цій келії, на дні життя;
Де кожний день так ломить душу,
Що прагну смерті, забугтя....

Ще тисячу ночей безсонних....
І тисячу разів ключі
Ще заскрегочуть монотонно,
Замкнувши двері уночі.....

Ще тисячу разів вечірній
Дзвінок покличе нас на сон,
І гляну в тузі непомірній
На світ крізь крати, з-за вікон...

Ще тисячу разів нам страву
Внесе в темницю „посмітюх“,
Від тої страви пес лукавий
Напевно здох би або спуж.

Ще тисячу разів на прохід
Піду з бандитами у круг,
Злочинців стріну я жорстоких,
Убивць, шпівнів і злодюг.

Ще тисячу разів сторожі
Ходитимуть за мною в слід,
Прокльони їхні зловорожі
Єдиний буде все привіт....

Ще тисячу разів у грудях
Озветься бунт і зойк німий:
— Гей, защо нас карають, судять?
Чому терпиш, народе мій! —

XI

Нераз, коли ідете ви рядами
На проході сумним, вузьким подвір'ям,
Коли край брам ласкавими словами
Витаю тих, що боряться і вірять,

Я думаю: — Ось той юнак нелітній,
В якого усміх кволої дитини,
Обороняв народ свій, край свій рідний,
І він за те в тюрмі ось тут загине...

А там під муром в'язні, рідні браття;
Уже сріблиться їх старечий волос,
Та в їх очах пала вогонь завзяття,
Хоч вік схилив борців, як буря колос....

За ними той юнак, що десь покинув
Вітця і матір, і маленькі доні;
Він згадує щодня свою дружину, —
За нею тужить в ночі, у безсонні...

Її портрет, портрет дочки, дитини,
Все на стіні у келії ось висить.
На той портрет той в'язень щохвилини
Глядить, вдивившись в ніжні личка риси.

В листі не раз до батька пише доня,
Що жде, чекає, і за татком тужить;
Дрижить той лист у в'язневих долонях,
І в'язень той сумний, мовчазний дуже...

А далі ті, що вже ніде, ніколи
Не будуть сонця, волі оглядати....
Ті, що їх смерть застане у неволі:
Один і другий, третій в'язень, п'ятий.

Не раз дивлюсь, — і хоч між вами, друзі,
І зло і гнів і все, що людське, земне,
Хоч докори я кидав у нарузі
Гіркі, болючі, як життя тюремне...

І хоч між ваші ті бунтарні лави,
Як гість, приходить не лиш кривди месник,
А й зрадник часто загостить лукавий,
Злочинець лютий, хитрий і облесний...

То все ж дивлюсь на вас із бодем лютим,
Важким, як наша спільна, люта доля,
І думаю: — Не зможу вас забути
Тоді, як нам уже всміхнеться воля...

То все ж пераз бува й така хвилина,
Що вірю, як дивлюсь у ваші лиця:
— Все, що найкраще має Україна,
Те скрилося — у тюрмах, у в'язницях; —

XI

В тім домі кари, в царстві злости, мести,
Де все лукаве, підле і вороже,
Спокійно, гордо хрест мій перенести
Дай мені, Боже!

Я не титан, хоч я бажав ним бути,
І затвердий мій шлях і затернистий.
Дай сил пройти крізь ад цей неугнутим,
Христе!

Були хвилини, — я питаю: — Навіщо?
І за кого терплю я? — Надаремно!
Хай утікає думка та зловіща
Із нор тюремних...

Я хочу вміти з усміхом умерти,
В тюрмі, на ложі,
І вірити, що не надармо в жертву
Життя положу!

Хай радше згину, ніж я маю власти,
І на колінах
У ворога просити ниві ласки
В важких хвилинах...

Я втомлений, нім ще прийняв посвяту.
Втомив мене мій давній шлях колишній,
Хай ні на мент я не піду на зраду, —
Всевишній!

— Було — спочинку прагнув я у гробі...
Не дай, щоб я, мов кволі боягузи,
Із поля бою втік в годині проби...
Ісусе!

Ти був лиш день розп'ятий без провини,
Мене кати літа вже розпинають
Дай за мій біль хоч волю для України, —
Благаю!

XII

На дрімучий садок сиплє, сиплється сніг,
Білий килим застєлює стежку;
На побитих шибках, у маленькім вікні
Дід-мороз помережав мережку.

У хатині, під ніч, коло хліба, куті,
Свічки блимнули дві на обрусі, —
Прошептавши тихцем ті молитви св'яті,
Батько мовив тоді до матусі:

— Ще торік вечір святкував з нами син,
І колядку співав тут із нами,
А сьогодні в тюрмі колядує десь він...
Може нині zalився сльозами..

А матуся мовчить і глядить в далечінь,
Тільки погляд без слова говорить
Скільки в серцю її журби і терпінь,
Як поранило серце їй горе.

Втерла мати сльозу, що скотилась лицем,
Засвітила за сина ще свічку;
А поклавши її, запитала тихцем:
— Чи в тюрмі колядують в ту нічку...?

А старий задривав, а старий затремтів,
І сказав, що їй не вчула слів мати:
— У тюрмі не дзвенить ані сміх, ані спів...
Там не вільно ніколи співати....

І спитала вона: — Чи в Різдвяну цю ніч
Син в кайданах, як все, як щоднини..?
А старий втер сльозу із утомлених віч,
Не озвався ані словом єдиним....

Він глядів і мовчав, говорити не міг,
Сніг пшеничний поклав під стіною,
А матуся в вікно все дивилась на сніг....
І хитала в журбі головою...

Так дивилась на сніг, що вдаряв об шибки....
Наче ждала котось, вижидала;
І чомусь з рук її, вже старечих, слабких...
Свічка третя на землю упала....

Зупинився їх зір на іконі, хресті,
До вечері засіли обое,
Їм ввижалось, що син через крати густі
В світ дивився із гордим спокоем....

Їм ввижалось, що син у далекій тюрмі
Був веселий, такий, як і дома....
Що жевріли вогнем сина очі у тьмі,
Що не скарживсь ніколи, нікому....

Бо писав він до них ось недавно в листах,
Що не страшно за волю страждати,
Що не зломить його ні тюрма, ані страх,
Не злякають кайдани, ні крати....

Цілий вечір святий, при вечері святій...
Не озвавсь ні отець ані мати....
А на них поглядав із ікони в куті
Син Марії, Ісус, Бог розп'ятий...

Аж у третій день свят, як веселі дзвінки
Задзвонили, — то мати з просоння
Говорила: — Чи то дзвонять колядники,
Чи десь в'язні кайданами дзвонять? —

І не слухав отець тих пісень, колядок,
Тільки мовив: — Ті коляди красні,
Та здається й мені, — то не дзвонить дзвінок,
Тільки дзвонять кайданами в'язні! —

ХІІІ

Ти глядиш день-у-день крізь вікно із тюрми,
Вже дві весни глядиш ти за крати;
Із подвір'я тебе завжди бачимо ми —
Все усміхнена ти, хоч сумна ти.

Знаю: Смуток один там за муром твій гість,
Ось твій погляд говорить без слова:
— Киньте цвітку мені, — хай вона розповість,
Як завітли поля і діброва!

А на світі весна, квіттям вкрилась земля,
Солов'ї вже щебечуть у гаю,
Ти глядиш крізь вікно на лани і поля,
На подвір'я, де друзі блукають.

Лине з вулиці сміх, лине музика, спів,
А до тебе самотність лиш мовить.
А тебе сірий мур відділив від світів,
Від людей, від утіхи, любови...

Серце з болю ячить, з уст зірвався проклин,
Та говорить твій погляд з-за крати:
— Хай сердець мільон трісне з болю, як дзвін,
Нам не вільно в зневірі ридати!

Наче мовить мені з-поза крати твій зір:
— Я не перша ось тут, не остання,
Хто бажав перемог, не щадив і офір,
Я офіру даю без вагання! —

В тихім жалю німім, через крати тобі
Тільки погляди кину ласкаві:
— Скільки братніх сердець, що у смутку, журбі,
Скільки віч ле в нас сльози криваві?

XIV

І знову осінь золотить
За мурами берези і тополі.
Засни мій смутку, серце цить!
Вже близько день моєї волі.

Остання осінь на полях
Снус сріблисте павутиння;
Минає все, кінчиться шлях
Тюремних мук, мій шлях терпіння.

Четверта осінь! Скільки літ
Не бачив я дерев ні квіття!
Не бачив, як на небозвід
Ісходять зорі і як світять...

Не бачив сонця, гір, лісів,
Не бачив усміху дитини,
Не чув, як соловейка спів
Над буркотливу річку лине.

Не чув я, як шумить ріка,
Діброва, що в ночі заснула,
Людини жадної рука
Руки моєї не стиснула...

Остання осінь, — і мені
Вже воля усміхи шле дружні;
Так, жадні муки не страшні
Для тих, що мужні!

Душа, — храм радості, надій —
Чому я падав у знесиллі?
О, друзі, друзі молоді,
Як жаль мені вас, друзі милі!

Не люте горе, а вина
Ламає душу, міць людини...
І жадна жертва не страшна...
За волю, славу України.

Остання осінь. В грудях спів, —
Минула буря, завірюха;
Я аж сьогодні зрозумів:
— Найбільший гріх, — то слабість духа.

Остання ніч в тюрмі! Ах цить!
Вже браму відчиня сторожа...
Я світ обняв би! Мент! Ще мить!
Я вільний! Бачу сонце! Боже!

Тюрма, 1932 — 1936. Львів — Дрогобич

П Е Т Л Ю Р А

Для Тебе може смерть вже не була страшна:
Такі, як Ти, ганьби бояться, а не смерті;
Та серцем Ти помер тоді, як на ланах,
На землю прапор Твій впав, кулями подертий.

Я бачив там Тебе: Ішли за Збруч, у брід,
У край чужий Твої розбиті чоти.
А Ти останній раз глядів тоді на Схід,
За Збруч, де ще боровсь останній полк піхоти.

Так гордо Ти стояв, всміхався сумно Ти,
І мовив до бійців: — Ми вернемось з весною —
Не знав, що вже Воріт князівських Золотих
Не будеш бачити ніколи, наш герою!

Ось там Ти з болю вмер, - а жив Ти ще в той день,
Коли сини Карпат, вірлята степовії,
Під гомони дзвінки всіх дзвонів і пісень,
Йшли переможцями весело, гордо в Київ.

Ти жив лише тоді, коли то у степах
Повстанчий зов лунав, як грому рев, як буря,
І як будили страх і радість у серцях
Святі, страшні слова: — Йде батько наш, Петлюра! —

А Ти вмирать почав, як в хаосі війни,
В анархії повстань зневіри впало слово:
— Я слабший, як моя любов до вітчизни,
Як бестія страшна, вкраїнська, безголова! —

Ти вже вмирать почав тоді, як був пролом,
А Ти подумав, там, у трикутнику смерті:
— Чому я воював з гетьманом, із Павлом?
Чому не йшов із ним на спільні труди, жертви?

Так мало в мене сил, рятунку вже нема...
Я ворогів усіх уже не переможу.
Коби то Київ хоч я визволив з ярма,
А Галич я віддам на волю вражу й Божу.

Хай прокляне мене народ за те, що я
Для ворога віддав і Галич і Карпати,
Та ящірка свій хвіст вриває, як змія
На неї нападе, — щоб голову спасати.

А може Ти, тоді, отамаче, помер,
Коли тихцем сказав: — Намарно всі офіри!
Мій чин — то помилка і мій страсний четвер, —
Держава родиться із власних сил і віри! —

Бо Ти не жив уже в юрбі чужинних міст,
Коли над Сеною сказав такі слова Ти:
— Я ящірці урвав поранений вже хвіст,
Та ящірки від змій не вмів урятувати! —

Коли в Парижі Ти ще раз конав від куль,
Ти думав, дивлячись згірливо на Шварцбарта:
— Чому мене вбива такий паршивий Сруль?
Я шляхетнішого ворога був варта!

Невже огидний хам, далеко від моїх,
Урвав мої святі змагання, сни і мрії?
Хоч я був пострахом і гордістю усіх,
Від Тиси по Кавказ, коли я йшов на Київ!

І може думав Ти, коли на хідниках
Плила вже кров із ран у наболілім боці:
— Чому не згинув я, як лицар, у боях,
У тисяч дев'ятсот дев'ятнадцятім році?

Вмираючи від ран, Ти глянув ще на Схід,
І шепнув, як схилив скривавлену голову:
— Прощайте! Помилки усі мої простіть.
Я щиро все бажав створити вам — державу!

ВІЙНА

Добро і зло еднаються в людині,
Дримає в людським серці звір і Бог,
Тому в війні, в найвищим людським чині,
І Бог і звір шукає перемог.

Тому в війні геройство й людський злочин
Собі, як браття, руки подають,
І той, що творить світ і той, що крові хоче, —
Єднаються, стають на спільну путь.

І як Господь веде борців до бою,
Тоді борець — то лицар і творець...
Що творить царство творчою рукою,
І в нім знаходить лавровий вінець.

А як в душі звір Бога переможе...
Добро вмира, так, як вмирає цвіт
Під колами важких гармат ворожих,
І плід війни — то зла і смерти плід.

Війна — усіх речей на світі мати,
Війна — то мати і добра і зла,
Всевишній! Дай нам звір'я поконати,
Щоб сила духа зло перемогла!

Щоб кров, яка вже землю всю скупала,
І з мільйонів лється ще грудей,
Хоч джерелом обнови знову стала
Для втомлених, заблуканих людей...

Вчини Всетворче вічний і єдиний,
Щоб найстрашніша із усіх воєн,
Була борнею лицаря, людини,
А не борнею лютих, злих гієн!

Щоб людський рід, проливши крови море,
І сатані віддавши жертву, дань,
Ішло все вище у поході вгору
А не в безодню зла, у п'їтьми хлань!

Відень, 1944.

ВИГНАВЕЦЬ

Не говоріть про радощі, красу,
Любов і щастя приятни, братання,
Бо на тернистім шляху я несу
Найтяжчий хрест неволі і вигнання!

Не радує мене весняний чар,
Ні сонця блиск, ні зорі мерехтливі,
Ні гори, море, ні барвистість хмар,
Ні жайворонка співи-переливи.

В чужині навіть не шумлять гаї,
Так, як ліси в карпатській Верховині;
І не щебечуть так і солов'ї,
Як щебетали у моїй країні.

Не говоріть про правду і любов,
І не кажіть, що боротьба — то злочин!
Бо в ріднім краю ворог братню кров
Щодня співає, проливає, точить.

Лиш пліт чужий — мій захист і мій дім.
Під негостинні і чужі пороги,
Покинутий, забутий всіми, всім,
Йду повний смутку, втоми і знемоги...

У ріднім краю навіть і полин
Солодший, як ті чужинецькі виба...
В юрбі чужій самотний я, один,
Як у пустині зблукана людина...

Бо птиці мають гнізда у лісах,
Скривають нори і змію лукаву,
Вигнанець лиш у всіх, у всіх краях
Не має де склонить своєї глави.

Вітчизні я віддав мій цвіт життя,
Мій труд, юнацькі мрії буйнокрилі,
За те знайду спочинок — забуття —
Не в ріднім краю, а в чужій могилі?

За мною бій за волю, рідний край,
За мною тюрми, де каравсь я люто;
Невже за те утратив я мій рай,
Тебе, моя вітчизно не забута?

Затиснені, німі мої уста,
І погляд мій спокійний і суворий;
За усміхом я біль скриваю так,
Як перли криє ясне, синє море.

Не зрозуміє вже ніхто, ніяк,
Як тужу я за грудкою земліці
На рідній скибі, що її я так
Цілую в снах, як матірню правицю..,

Ніхто не збагне, бо лиш той, хто сам
Навік покинув рідну стріху хати,
Лиш той пізнав, що батьківщина, — храм,
Що хто той храм утратив, — все утратив.

Хто все віддав вітчизні на вівтар,
Був прогнаний з вітчизни ворогами,
Той зна, що в світі найцінніший скарб, —
То та земля, де гріб вітця і мами.

При гробі тім остали в вітчизні
Душа моя і серце — бите бодем;
Я тільки тінь, живий мерлець, о, ні...
Я, гнане в бурю перекотиполе.

Та не розкрию серця ран друзям!
Вигнанець в світі все не має друга,
Бо на вигнанні кожний ворог вам,
Бо цвіт любови убиває туга:

Не зраджу смутку скаргою, й плачем,
Лише складу присягу в смутку, болю:
Вернутися додому із мечем, —
Або упасти у нерівнім бою.

Бо як запрагне Всемогучий Бог
Народ скарати за гріхи, провину,
Він не дає народу перемог,
А шле синів народу на чужину,

Щоб навчивсь вигнанець-пілігрим
За рідний край іти у бій, на жертви,
І вміти стати вільним і міцним, —
Або вміти мужньо, гордо вмерти!

Мюнхен, 1946.

СТЕП

Із пралісів азійських, джунглів, борів
Ішло на Захід плем'я кочовниче.
Його вела жага, що вабить кличе
У далечінь, за гори і за море.

Ішло те плем'я без дороги й цілі,
З гір повинню котилось без ушину,
І, соняшну побачивши країну,
Спинилося спочити у знесиллі.

Так вабив степ, ліси, потоки, цвіти:
— Гей, буде тут життя, як меду солодь!
Не змучить нас ні холод, ані голод,
Ми будемо співать лише й радіти.

Ростиме збіжжя, як трава і листя,
Знайдуть у степі пашу наші стада.
Затанцювала з радості громада:

— Нема під сонцем кращого вже місця! —

І зажило те плем'я, як у раю:
— Навіщо труд? Годують бори, ріки..
В степах є звір, в дуплі все мід є дикий,
Жита ростуть, хоч плуг землі не оре.

І пощо нам шукать свою дорогу
До правди, Бога для свого народу?
Готову мудрість, правду з Царгороду
Ми привезем — собі на славу й Богу. —

І пощо нам творить скрижалі рідні?
Та ж легше йти готовими стежками,
І принести із грецькими книжками
Всі мудрощі чужі, старозавітні.

А зайві нам і мудрості всі книжні...
У греків десь був Аристотель, Плятон,
Та їхня мудрість Господом проклята;
Блаженні лиш убогі духом ближні...

Наука? Пощо? Солов'ї на дубі,
Що веселять нас співами щоночі,
Не вчилися із мудрих книг пророчих,
А все ж вони співають мило, любо...

То ж будемо і ми кохати пісню,
Веселоці і любоці і мрії.
Хай другий хтось світами володіє,
І зброю хай він двигас залізу.

Говорять люди люті і лукаві:
— Життя, то бій, — а Бог, то творча воля —
О, ні! Наш Бог, як наше щастя й доля,
Що все для нас предобрі і ласкаві.

У нас душа преніжна, як дитина,
Що по забаві прагне лиш заснути.
Від комишів ми вчились в бурю гнутись,
Бо тільки дуба ломить хуртовина.

І наше серце плаче і сумує,
Як нас ударить меч, долоня ката;
Ми ворога так любимо, як брата,
Бо щастя там, де мир, любов царствує.

Любов у нас, як рідний степ у літі,
Коли на сонці сні нам сняться пишні,
І любо спиться в тіні липи, вишні,
Як ми сп'явіли пахощами цвітів...

Нам пощо правду прабуття пізнати?
Для нас у світі все звичайне, знане...
Людина, — тирса, що росте і в'яне,
Земля, — людини і трави прамати.

Мета життя, — втішатись і п'яніти,
І гинути безслідно, як метелик.
Живеться раз, щоб пити щастя келих,
Всміхатися, як сонце, діти, цвіти...

Нам пощо влада, зброя і закони
В країні медом, молоком текучій?
Наш дух, як степ безкрайній і як тучі,
Як вітровій, що над степами гонить! —

Згубився меч, поржавіли і стріли.
Нам пощо труд, здобування у бою?
Найбільше людське щастя у спокою,
У забутті, як ми вином сп'яніли...

Бо пити мед, — веселіє на Русі.
Пісні і мед, то наших сил криниці;
Цвіт яблуні миліший нам від криці,
Бджола від стріл миліша, хоч і вкусить.

Бо, як гуде бджола, де сонце сяє,
І як ревуть воли в нас круторогі,
Найвищу розкіш щастя, перемоги
Відчутти може степу син — хазяїн. —

Дрімає степ у соняшнім промінню,
Зростає плем'я, як трава й отава:
Як для синів матуся заласкава,
Синам весь вік, життя мине в терпінню ..

Нараз? Гей, хто нам турбувати сміє,
Солодкий сон і руйнувати спокій?
Ордою йдуть хозари злі, жорстокі
І половці лукаві, наче змії!

Нехай собі ідуть ще і татари!
Вони руйнують Київ, рідні храми?
Село мое і хутір між лісами;
Нас оминуть воєнні лиха, кари...

В степах пірнем і переждемо горе,
Чи в ліс шугнем і вернемось до хати.
Наш князь про нас, про себе мусить дбати,
А не про Київ, що жадав покори.

Хто смів сказати, що треба серп змінити
На меч, і слухать княжого наказу?
Далеко ще від хати, перелазу
Ті воріженьки люті і неситі.

І пощо нам твердині, місто, вежі?
Та ж кращий пліт вербовий, загорожа,
І соняшник в городі, рута, рожа,
Ставок, верба на річки узбережжі.

Що? Горда шляхта суне із полудня?
Із півночі московські, дикі зграї?
На степі ворог нас не відшукає,
Сто миль від шляху хутір мій і клуня.

Життя таке коротке, мов хвилина;
Лиш дурень чинить зо життя офіру.
У хуторі всього в нас є надміру,
А хутір мій — вітчизна в нас єдина.

Не треба в степі влади ні кордонів!
Царем тут кожний хутора господар;
Тож мила нам не жертва, а свобода,
Бо ми, — як степ, — без меж і без законів.

Як спеки жар у степу, — серце в мене,
Південний степ для наших душ колиска,
Як буря ми, що в гromі, тучі, блисках
Руйнує все, — нетворча і шалена.

Як буря ми, що понад степом мчитьсЯ,
Без цілі ми і без мети і стриму:
Я сам життям ішов, — сам далі йтиму,
Як сіроманець, степовая птиця!

Ми вільні, рівні, наче колосочки
Пшениці, жита на широкім полі;
Апостолом і рівности і волі
В нас голов'ятий Ганджа без сорочки! —

Проїшли віки, літа йдуть без устанку,
Шумлять сади, шумлять лани пшениці,
Та ворога з чужої чужиниці
Так вабить степ, як грішная коханка...

Ідуть ворожі полчища могуті,
Із хуторів, з оселі вже пустеля;
Вітри з пожарів попелища стелять
На сад вишневий, на лани цвітучі...

Німіє степ. Із пасіки вже бджоли
З садів не линуть на поля розлогі,
І вже воли чумацькі, круторогі
Не тягнуть плуга тихо і поволі...

Чужинець дав степам закон свій, право,
Над степом блиснув меч кривавий, вражий;
І кожне зерно вже рабує, важить
Рука, що ще й карає нас лукаво.

Були вам Богом воля і свавілля,
Хотіли жить без холопа, без пана,
А нині серце наше — люта рана,
Душа, — як дике та отруйне зілля!

Де хутір був, — там попіл і могили,
Рай сонячний змінився в пекло кляте.
Ридає скорбна, неутішна мати:
— За тебе, царю, сина в бою вбили!

Один мій син упав за царські трони,
А другий син, що сад любив вишневий,
І не хотів служити він цареві,
Кайданами в тюрмі, в Сибірі дзвонить.

Із костей наших внуків і правнуків
Будує цар і городи й твердині,
Чужі краї царі купують нині
За кров, яку з нас п'ють неситі круки...

За край свій крові не ллемо у бою,
То кров ллемо за царській престолі,,
Народ, як чайка, бита смутком, болем
Ридає тихо над Дніпром рікою:

Ми все були, як ті маленькі діти,
Що люблять тільки волецьку й забаву.
О, Боже, дай нам владу і державу!
Дай рідний меч у степу хоч узрити!

І син степів, знесилений журбою,
Спитав, спинивши плуга на загоні?
А може воля й сила у законі?
А може меч, — то сторож супокою? —

І хтось прийде, хтось рідний, сильний духом,
І принесе степам закон і владу,
Зітре свавілля главу, наче гаду,
Бо вільний той, хто сам закону слуша.

Прийде хтось дужий, добрий і суворий,
Сотворить світ із пилу, мряковини,
І будувать навчить синів руїни,
Боротися, коли надходить ворог.

І скаже всім: Там воля, де є сила,
А сила там, де право і де влада,
А влада там, де вірність, а не зрада,
Де беззаконня, — там живих могила. —

Законодавця степ чекає в тузі;
Вже степу син втомився в беззаконні,
І, зівши вгору втомлені долоні,
Меча шукає, сторожа при плузі.

І день прийде, коли в степів пелені
Зросте могутне, горде, дуже плем'я,
Яке пізнає, що на рідних землях
Той володар, хто меч держить у жмені.

Прийде в степи нащадок Ярослава,
Що приведе закуту в сталь дружину,
І всім нащадкам дасть мету єдину:
Держава! —

МОГИЛА НАД МОРЕМ

Давно то було, — в час воєнної бурі:
Із Альп, на цісарський, безумний наказ,
Ішов я до бою в австрійським мундурі,
Хоч мріяв про рідний наш прапор нераз.

Втомилося військо. Ішло спочивати,
В селі італійським шукало квартир.
З тим військом прийшов я аж над Адріятик.
В село, до хатини Пальмір.

Солодкий спочинок для вояка в бою,
Солодкий то усміх дівочий тоді,
Як смерть все над нами стоїть із косою,
Ми ж прагнемо жити, бо ми молоді.

Був вечір. Гармати край річки, край П'яви.
Зняли гуркотнечу, пліла десь і кров,
Та усміх Джіоконди такий був ласкавий,
Що в серці будив лиш утіху, любов.

Бо вояк, як вояк: Хоч дивиться в очі
Нещадної смерти, то другого дня
Він любить дивитись ув очі дівочі,
Хоч кулі ще свищуть, хоч кулі дзвенять,

Над море сонливе розстелював крила
Сріблистий, вечірній, холодний туман.
Зо мною гуляла Джіоконда по схилах
Узгір'я, і там я побачив курган

Джіоконда була, як Італії сонце:
Палка і прекрасна, зваблива й пуста.
Хоч Австрії був я тоді оборонцем,
То все ж цілував італійки уста.

Брат рідний Джіоконди десь був берсаліером.
До нас, австрійків, стріляв із гармат,
Джіоконда все радо йшла з офіцером
Австрійським на зустріч любовну у сад.

Вона ж уже знала, що, хоч австрійцьку
Я зброю до бою з наказу несу,
То про Україну я мрію козацьку,
А край італійський люблю за красу.

Обнявшись, ми йшли до могили, — кургану,
Читали ми напис на гробі, хресті;
Тоді запитав я Джіоконду кохану,
Що біля могили стояла у стіп:

Хто сон непробудний знайшов у могилі?
Чия це могила, високий курган? —
Ось тут спочиває Маріотта Савілі,
Й герой наш преславний, Беніто Арлан...

То діялось, друже, в часи стародавні:
В австрійській неволі був рідний наш край.
Тоді під Вольтурно в бої, у преславні
Провадив повстанців не вожд, а відчай.

Тоді в цій оселі, в цій пишній палаті,
Де тихо, тужливо шумить кипарис,
Жили там Маріотти батьки пребагаті,
Що мали у гербі два леви і спис.

Маріотта була, наче квітка у полю:
Вродлива, манлива, як диво всіх див.
У неї жених був аж ген з Неаполю,
І навіть князь римський Маріотту любив.

Дівча молоденьке, як сонечко ясне:
Всміхається любо воно до усіх,
А не до одного, аж доки не згасне...
Така і Маріотта була. Чи це гріх?

Нараз, як скінчився вже збір винограду,
Тому від забав у селі все гуло,
Аж двох юнаків покохала відразу
Маріотту, на горе собі і на зло.

Один з них, Беніто, був з роду убогий,
А другий, Джюзенне, багатий, як цар;
Його ця палата ось там, край дороги...
Здіймає дві башти, дві вежі до хмар.

Маріотта журилась цілісіньке літо:
Одне маю серце, а двох я люблю!
Джюзенне вродливий, та гарний Беніто,
З котрим повинчатись і взяти вже шлюб?

Люблю я Беніта за янгольську вдачу,
За серце шляхетне, без фалшу і зла,
Джіозеппа кохаю за кров, за гарячу,
За буйність юнацьку, за гордість вірла.

Беніто убогий, та скарби він має
В душі, такій чистій, як рання роса,
Джюзенне багатий, та Бог лише знає,
Чи щастя приносить багатство, краса?

Нараз у країні вільній, в Піємонті,
Озвалися сурми, будили зо сну,
В Венеції, в Бутрію, в Удіне, в Торонті
Знов бунту, повстання вогонь спалахнув...

В неділю Беніто прийшов на прощання:
— Маріотто, люблю, але ти прощай!
Не час на весілля, не час на кохання,
Як лється вже кровця за рідний наш край.

Пішов. Ані сліду нема по борцєві:
По році аж вістка упала, як грім:
Беніто вигнанцем скитався в Женеві,
Тепер карбонарів веде він на Рим.

Джозеппе радів: — Як до щастя вже близько:
Я дома остану ціліську війну,
Беніта у бою вб'є куля австрійська,
Тоді я Маріотту візьму за жону:

Готове вже все для весілля і шлюбу:
В війні я маєтки придбати зумів,
Бо жінка все шовки і золото любить,
Не славу героїв, не рани борців.

Джозеппе любив тільки срібло й Маріотту,
Не дбав про вітчизни своєї добро,
Італію зрадив, щоб мати вигоду,
І ласку австрійців і їх сребро.

Тоді, як Беніто боровся в повстанні,
Джозеппе у Відні пив мед і вино,
І з ворогом лютим у дружбі, братанні
Здобув і медалі, могутність, майно.

І, щоб заслужити у цісаря ласку,
Джюзеппе, зібравши своїх посіпак,
Ловив сам повстанців, караючи тяжко
В тюрмі, як наказ дав йому австріяк.

Джюзеппе сказав: — Бог мій, — цісар у Відні.
То ж служу йому, бо його в нас тут власть,
Повстанці безсилі, голодні і бідні,
Хто влади не має, багатства не дасть. —

Та доля змінлива. З Теану під зиму
Йшли вісті: Скінчилась кривава війна!
Уже Гарібальді під мурами Риму
Звіщає народу: — Італія вільна! —

І в цілому краю, від моря до моря,
Куди лише ворг ув Альпи втівав,
Італії діти співають, говорять:
— Беніто з Удіне австрійців прогнав. —

І всюди йде слава, йде слава кривава:
Про бій аж побіля Венеції стін:
— Беніто повстанців провадить у лавах!
Два полки ворожі розгромив там він! —

А рано, уранці вертались повстанці;
Дзвонили у храмах всі дзвони тоді;
Вернулись з Бенітом борці новобранці,
З піснями вертались бійці молоді.

Беніто вернувся поранений в бою,
Знесилений в битвах, вигнанні журбі,
Каліка нещасний, з одною рукою,
Бо другу урвало стрільно в боротьбі.

І мовив Беніто: — Маріотто кохана!
В війні я утратив і силу й майно,
Вернувся убогий, каліка у ранах,
Австрійці спалили мій домок давно.

Та маю для тебе мій скарб одинокий:
Любов, що не згасла во врем'я війни;
Як будеш моєю, то в тебе мій спокій
І щастя знайду я і здійснені сни...

І мовив Джюзеппе: — Маріотто чарівна!
Подумай! Беніто уже інвалід!
Зо мною ти будеш жить наче царівна,
Багата, щаслива, бо квяжий мій рід.

Як будеш жоною Беніта, то зв'янеш,
В убогій хатині, у горю, біді,
І скоро вдовою бездомною станеш,
Змарнуєш намарно літа молоді. —

Та врем'я повстання, час бою за волю,
Неначе змінили Маріотту нараз.
У долі країни вже власную волю
Вона відчувала в бурхливий той час...

У серці дівочім вже кров італійська
Озвалась, ненависть до Австрії слуг,
Тому покохала Беніта, що з війська
Вернувся, й незламний все був його дух.

Маріотта сказала: — Беніта кохаю!
Бенітові серце навіки віддам,
Бо він проливав кров для рідного краю,
Боровсь, як пристало вітчизни синам! —

Був вечір погідний. Всміхалися зорі,
Маріотта й Беніто сиділи ось тут,
Обнявшись, щасливі дивились на море,
Чи гості весільні в гондолях пливуть.

Бо вже сподівались в неділю весілля.
І мріяли, може, в той вечір, ту мить,
Про щастя подружнє, родинне вдовілля,
В хатині ось тій, на бугрі, де шумить

Сумний кипарис, де схиляються туї,
Де той городець, де у нім виноград,
Де в сумерках, наче в задумі, сумує
Цитрин, помаранч розквітаючий сад.

Аж нагло з кинджалом явився Джюзеппе.
Був лютий і грізний, немов сатана:
— Гей, завтра не буде весілля для тебе,
А буде лиш помста за зраду страшна! —

В очах щось зловіще, в очах щось шалене:
— Чи я? Чи Беніто? Скажи, вибери? —
Сказала Маріотта: — Смерть краща для мене,
Як бути твоєю! Ти зрадив наш край! —

І як мені бути твоєю женою?
Джюзеппе! Австрійцям служив ти тоді,
Коли мій Беніто боровся у бою,
Як гинули в битві борці молоді?

І блиснув кинджал, як до сонця гадюка.
І заки Беніто підняв свій кинджал,
Маріотта вмирала від рани у муках,
Убитий Беніто упав на цей вал.

Їх тут поховали в одному кургані;
Про них піснетворці зложили пісні,
Джюзеппе у тюрмах, під брязкіт кайданів,
Помер за убивство, провини страшні.

Чи чуєш шум моря і меві скигління?
Чи чуєш? Над море злітає з осель
Тужливая пісня, сумне голосіння,
І тихне, вмирає між зломами скель?

То хлопці, дівчата, в ту пору, у пізню
Із піль виноградній грона несуть,
Та біля кургану співають все пісню
Про славу Беніта й Маріотти красу.

З М І С Т

1. Світ і людина	стор.	3.
2. Іван Франко	"	21.
3. Пісні з-поза Крат	"	35.
4. Петлюра	"	56.
5. Війна	"	59.
6. Вигнанець	"	61.
7. Степ	"	64.
8. Могила над морем	"	72.

Книжка „Світ і людина,“ видана як літературний додаток часопису „Українська Трибуна“ Мюнхен, Дахауерстр.9.

The book „World and man“ had been published as literary supplement of „Ukrainian Tribune“ — Munich, Dachauerstr. 9